

Sokratiska samtal med låttexter

- Svenska/Svenska som andraspråk, Årskurs 7-9

Syfte

Eleverna utvecklar genom dialogen sin läsförståelse, olika kommunikativa förmågor samt förmågan till problemlösning och kritiskt tänkande. De får öva på att lyssna och se varandra och att kunna framföra sina åsikter och strukturen bidrar till ett demokratiskt klassrum där allas röster blir hörda.

Läraren reflekterar

Spännande med något nytt tänkte jag och gav mig i kast med att prova på denna samtalsmetod där läraren leder ett strukturerat, men öppet och respektfullt samtal kring texter med hjälp av betydelsefulla och öppna frågor.

Gruppdynamik, gruppsammansättning samt värdegrund lyfts och arbetas med vid sokratiska samtal. Den tydliga strukturen, läraren som samtalsledare samt de genomtänkta frågorna skapar trygghet och öppnar upp för tankar och reflektion hos eleverna.

Om Sokratiska samtal

Jag och en kollega hade möjlighet att dela klassen i två grupper, med 13 elever i varje, vilket underlättade när vi skulle genomföra den eftertänksamma dialogen. Dock fungerar eftertänksam dialog även i helklass, men då behöver läraren fördela ansvar och roller som gör att samtliga elever känner sig delaktiga och lika viktiga. Om halva klassen sitter runt ett bord kan man ge ett par andra elever i uppdrag att vara observatörer. Dessa ska vara helt tysta under samtalet och i stället föra anteckningar kring hur samtalet går och se om de tycker att gruppmålet följs. Resterande elever kan sitta på stolar bakom ryggen på kompisarna som deltar och under tystnad skicka fram lappar med tankar och idéer kring det som samtalas om. Eleven som tar emot lappen får avgöra om det som står skrivet ska lyftas eller ej. [Läs mer om sokratiska samtal här.](#)

Förberedelser

Före det sokratiska samtalet gjorde vi förberedelserna i helklass. Det är viktigt att man väljer ett underlag – t ex en novell, låttext, dikt, ett experiment, bild eller film – vars innehåll kan läsas mellan raderna och tolkas på olika vis, det ska finnas många möjliga svar. Det ska gärna finnas någon form av problem, något dilemma. Därför valde vi en låttext som erbjuder flera olika tolkningsmöjligheter. Att det blev just denna berodde på att vi vid tillfället läste boken "Det är så logiskt alla fattar utom du" av Lisa Bjärbo och när vi hade förmånen att ha henne på besök berättade hon att just denna låt inspirerat henne till bokens titel och handling. Det blev därför också intressant att se om och i så fall hur mycket eleverna skulle koppla låttextern till bokens personer och handling. Vi började med att dela ut texten och eleverna fick läsa igenom den var och en för sig en kort stund.

[Någon gång måste du bli själv](#) (med Säkert)

Det här vet du inte om
Men jag väntar på dig
Någon gång måste du bli själv
Och jag väntar på dig
Jag bidar tiden och det kommer ta tid
Jag har inte sagt något än
Men jag väntar, väntar

Du är inte så fin
Men det är nåt med dig
Som att komma hem
Första gången ja, du sa hej
Det är så logiskt alla fattar utom du
Du har inte en aning

Att jag tänker på dig precis just nu

Någon gång måste du bli själv
Någon gång måste du bli själv
Hon har ett falskt leende
Jag har sett det
Hur har du undgått det alla de här åren
Och jag har sett dina pupiller växa
När du är med mig
Du vet inte om det än
Det kommer att bli du och jag
Tillslut
Någon gång måste du bli själv

Mer förberedelser

- Vad är det för typ av text? Varför tror du det?
- Vad handlar texten om?

Efter en stunds gemensamt prat om texttyp och handling läste vi texten högt tillsammans. Sedan fick de i par fundera kring låttextern utifrån några frågor kring bland annat tema, personer, känslor, nya ord och uttryck. Vi avslutade med att lyssna till låten med texten framför oss. De fick sedan ta med texten hem för att kunna läsa och fundera mer om de kände att de ville det. Det är viktigt att texten som ska vara utgångspunkt för det sokratiska samtalet är bekant för eleverna – att de redan börjat fundera kring den när det väl är dags att gå på djupet.

För att eleverna skulle få större förståelse för vad den eftertänksamma dialogen faktiskt innebär tittade vi även på Läsluftets [undervisningsfilm](#) och den tillsammans med vår genomgång kring syfte och tillvägagångssätt gav eleverna en bild av hur det hela skulle gå till. Eleverna blev förvåningsfulla och nyfikna och ställde kloka frågor kring samtalsformen och hur vi skulle gå tillväga vid vårt samtal.

Sokratiskt samtal

Så kom lektionen då det sokratiska samtalet skulle äga rum. En lite högtidlig stämning vilade i klassrummet när vi samlades för en kort genomgång innan det var dags. Vi började med att lyssna på låten igen för att komma i stämning och gick sedan återigen igenom syftet:

Syfte: Varför sokratiska samtal?

- Samtala på ett öppet och respektfullt sätt - här är inget rätt eller fel
- Tänka noga tillsammans i gruppen
- Lyssna på och förstå andra
- Framföra och motivera sina tankar, kunna ändra sig
- Lösa problem gemensamt
- Utveckla läsförståelse genom att "gå på djupet"
- Förstå och lära sig nya saker

Efter det inledde vi med att **formulera ett gemensamt mål för gruppen**. Efter en del förslag och överläggande kom de överens om "Att alla är delaktiga och att alla lyssnar på varandra". Eleverna hade ett varsitt linjerat papper och alla började med att skriva gruppålet överst. Sedan fick de **individuellt formulera ett personligt mål** som de också skrev ner på pappret. Några ville dela med sig av sina egna mål och de kunde vara ungefär så här: "Jag ska säga minst tre saker under samtalet", "Jag ska lyssna noga på vad de andra säger och bygga vidare på det", "Jag ska hjälpa kompisarna att bli delaktiga".

Efter det ställde jag den inledande frågan – det är den enda fråga som samtalsledaren med säkerhet kommer att ställa i samtalet och den har som syfte att hjälpa deltagarna att få syn på sin egen förförståelse av underlaget. Den inledande frågan formuleras på det viset att den både har en koppling till textens innehåll och till elevernas egna upplevelse av detta.

"Välj den mening som du tycker sammanfattar innehållet i texten".

Deltagarna fick möjlighet att tänka igenom frågan under några minuter samt skriva ner sitt svar på pappret. Därefter började samtalet med att samtliga fick besvara denna första fråga. Här skulle jag som samtalsledare se till att alla fick säga vad de hade svarat eftersom det är viktigt att få framföra sina tankar samt att deltagarna genom att lyssna till varandras idéer upptäcker att det finns flera tolkningar. Några elever hade valt samma mening och då hakade de genast vidare på det som kompiserna innan sagt och utvecklade svaret ytterligare.

Därefter fortsatte vi med att tolka, analysera och skapa en bättre förståelse av texten. Jag och min kollega hade förberett frågor och flera av dem kom till användning men inte alla. Det dök även upp spontana frågeställningar utifrån elevernas tolkningar och reflektioner, när de funderade och byggde vidare på inlägg, vilket gjorde att vi inte behövde använda samtliga. Detta är också tanken med det sokratiska samtalet; de förberedda frågorna ska finnas som en trygghet att luta sig mot men behöver nödvändigtvis inte lyftas. Samtalsledaren ser till att fördela ordet vid behov men håller sig annars utanför samtalet. Några gånger sammanfattade jag lite kort vad som sagts för att underlätta den fortsatta dialogen.

Analys/tolkningsfrågor

- Vad är det som gör att vi ser att det är en låttext?
- Vem är jag?
- Vem är du?
- Vilken relation tror du att de två personerna i texten har till varandra?
- Vad är det som jaget vill berätta?
- Hur ska detta tolkas: "Men jag väntar på dig. Någon gång måste du bli själv."?
- "Det är så logiskt alla fattar utom du", vad är det som "du" inte förstår?
- Vad skulle hända om personen skulle förstå?
- Hur kan man tolka uttrycket "som att komma hem"?
- Vem är hon med det falska leendet?
- Vad menas med att "dina pupiller växer"?

Värderingsfrågor

- Vad skulle du göra om du var "Jaget" i texten – hur skulle du göra för att "du:et" ska förstå?
- Finns det situationer där du har varit med om detta – det vill säga att någon inte förstår något uppenbart?
- Är det viktigt att andra alltid får veta vad man tycker och känner?
- Finns det tillfällen i livet då det är bättre att behålla saker för sig själv?

Tankar efter samtalet

Efter dialogen hann vi med en kort utvärdering där eleverna fick fundera kring hur de lyckats i samtalet kopplat till sina personliga mål. En elev berättade vilket personligt mål hon haft och reflekterade kring hur väl det uppnåts. Vi utvärderade också gruppmålet som de upplevde hade uppnåts mer än väl. Det första sokratiska samtalet blev en positiv upplevelse både för lärare och för elever. Något jag måste bli bättre på är att föra enkla men tydliga anteckningar under samtalets gång för att dokumentera delaktigheten hos eleverna.

Avslutningsvis vill jag bara poängtera att eftertänksam dialog fungerar inom samtliga ämnen och för alla åldrar. Även inom det kollegiala utbytet kan ett sokratiskt samtal användas för att en grupp kollegor gemensamt ska kunna "föda fram" tankar och idéer kring ett aktuellt underlag.

Lgr22 Syfte

Utveckla förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift, urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer.

Centralt innehåll*

Olika former av samtal. Att delta aktivt, uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera och bemöta argument.

Att leda ett samtal och sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.

Betygskriterier*

Eleven samtalar om och diskuterar varierande ämnen på ett sätt som utvecklar samtalen och diskussionerna **väl**.

Eleven framför åsikter med **väl** underbyggda argument. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar med **väl fungerande** struktur och innehåll och **god** anpassning till syfte, mottagare och sammanhang.

* årskurs 7-9